

**Мавзу: Меҳнат жараёни
шароитини шакллантирувчи
омиллар**

Режа:

- 1. Меҳнат шароитига таъсир қилувчи омилларнинг синфланиши.**
- 2. Хавфли ва зарарли ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг гуруҳланиши.**

Меҳнат шароитига таъсир қилвчи омилларнинг синфланиши

- Ҳозирги замон ишлаб чиқариши, шу жумладан, сув ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ҳам, замонавий техникалар ва ускуналар билан жиҳозланганлиги, техника ва технологиянинг доимий равишда такомиллашиб ва мураккаблашиб туриши, ҳамда ишлаб чиқариш жараёнларининг интенсивлашуви билан фарқланади.
- Бунда сув ва қишлоқ хўжалигида ишларнинг даврийлиги ва мавсумийлиги, фойдаланилаётган энергиянинг турлилиги (механик, иссиқлик, электр, ёруғлик ва бошқалар), модда ва материалларнинг (қаттиқ, суюқ, газсимон) ҳар хиллиги, бажарилаётган ишларнинг об-ҳаво ва бошқа сабабларга боғлиқлигини меҳнат шароитларини ўрганишда ва уни меъёрлаштиришда ҳисобга олиш керак.

ИШЛАБ ЧИҚАРИШДА МЕХНАТ ШАРОИТЛАРИГА ТАЪСИР ҚИЛИУВЧИ ОМИЛЛАР

"Муаммоли вазият" жадвалини тўлдириш

Муаммолар тури	Муаммоли вазиятнинг келиб чиқиш сабаблари	Вазиятдан чиқиб кетиш тадбирлари
1-муаммо: <i>Ишлаб чиқариш корхонасида кичик кўнгилсизликларнинг тез-тез содир бўлиши</i>		
2-муаммо: <i>Техникаларни таъмирлаш цехида токарнинг жароҳатланиши</i>		
3-муаммо: <i>Ишчи-ходимларнинг ўз иши (касби) дан қониқмаслиги</i>		
4-муаммо: <i>Корхона раҳбар-ходимларни ўртасида зиддиятларнинг келиб чиқиши</i>		

- Ишлаб чиқаришда меҳнат шaroитларини яхшилаш ишлари меҳнат шaroитларини шакллантирувчи бир қатор омилларни ҳисобга олган ҳолда ташкил этилади.
- Барча ишлаб чиқариш омилларини амалда қуйидагича гуруҳларга бўлиш мумкин: **ташкилий, техник, санитар-гигиеник, эргономик, ижтимоий-маиший, руҳий-физиологик, табиий-иқлимий ва иқтисодий.**
- **Ташкилий омиллар** – корхонада қабул қилинган иш ва дам олиш тартиби, ишнинг ташкил этилиш шакли ва ўрнатилган интизом, ишчиларнинг шахсий ҳимояланиш воситалари, махсус кийимлар ва бошқа муҳофазаланиш воситалари билан таъминланганлиги, меҳнат хавфсизлиги талабларига амал қилиниши устидан қилинадиган назорат тизимининг ташкил этилганлик ҳолати, меҳнат муҳофазаси хизматининг ташкил этилганлиги, ишчиларнинг касбий тайёргарлик даражаси ва уларнинг меҳнат хавфсизлиги қоидаларига ўқитилиши ва бошқалардир.

- **Техник омиллар** – ишлаб чиқариш жараёнларини механизациялаш ва автоматлаштириш даражаси, машина ва механизмларнинг, асбоб-ускуна ва жиҳозларнинг техника хавфсизлиги талабларига жавоб беришлик ҳолати, машина ва механизмларни бошқаришда электрон ҳисоблаш машиналарининг қўлланилиши, ҳимоялаш воситаларининг созлиги ва етарлилиги, хавфли зоналарнинг ишончли тўсилганлиги ва бошқаларни киритиш мумкин.
- **Санитар-гигиеник омиллар** – иш жойларидаги микроклим кўрсаткичларининг, ёритилганликнинг, титраш ва шовқин даражасининг, ҳаво тозалигининг, турли нурланиш (иссиқлик, ионлаштирувчи, лазер, ультрабинафша)ларнинг ва бошқаларнинг санитар-гигиеник меъёрлар талабига жавоб бериш-бермаслиги киради.

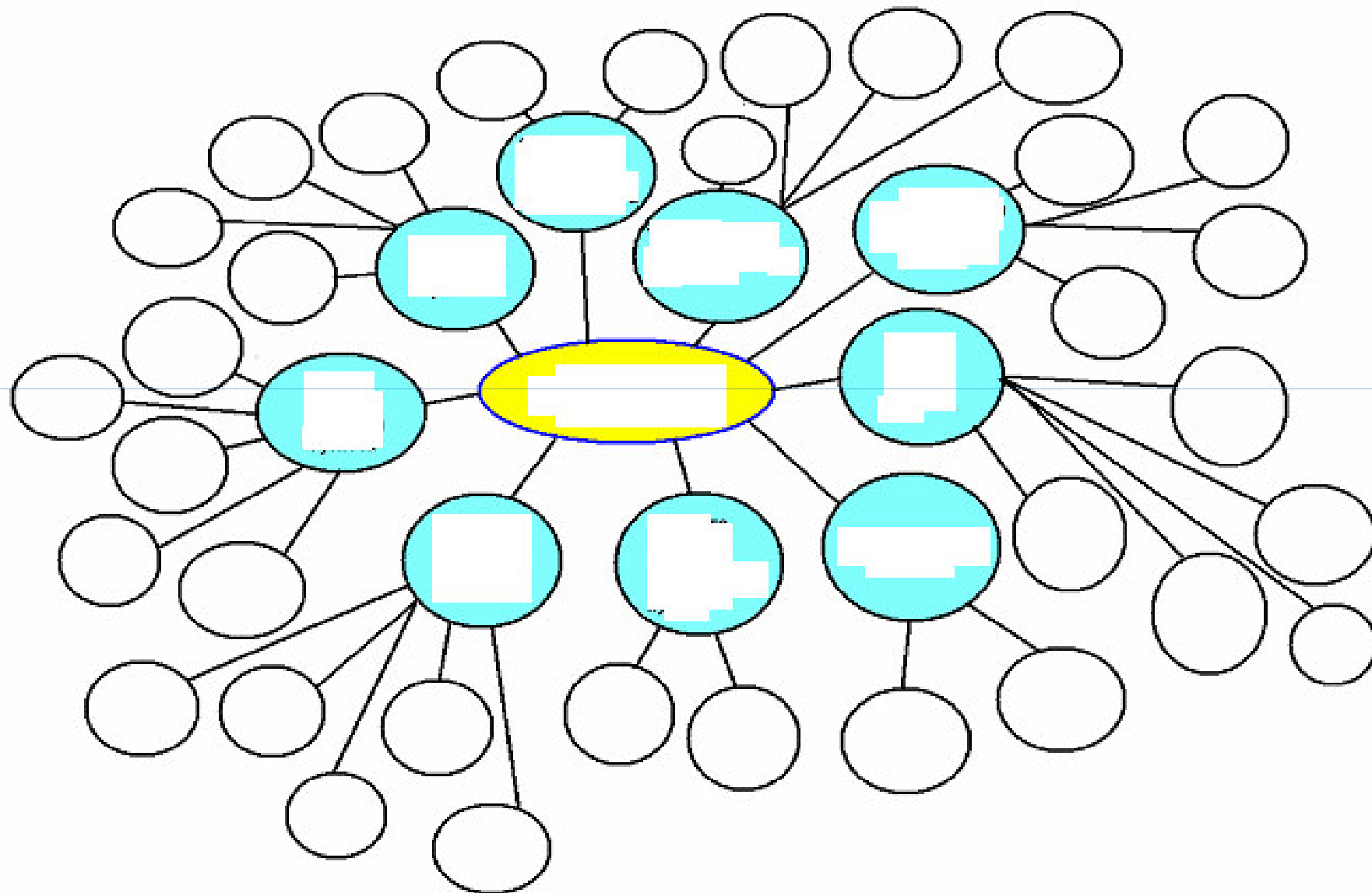
- **Эргономик омиллар** – машина ва механизмларнинг, ускуна ва жиҳозлар кўрсаткичларининг инсоннинг антропометрик, руҳий-физиологик ва бошқа кўрсаткичларига мос келиши. Бунга техниканинг кинематик ва динамик кўрсаткичларига тегишли, ишчи органлардан келаётган маълумотнинг ҳажми, маълумотларни акс эттириш воситаларининг сони ва қулай жойлашганлиги, иш жойларини ташкил этиш даражаси, бошқариш органларининг қулай жойлашганлиги, бошқарувчи (оператор) ўриндиғининг конструкцияси ва бошқалар кирди.
- **Ижтимоий-маиший омиллар** – ишлаб чиқариш маданияти, иш жойларида тозалик ва тартиб, корхона ҳудудининг кўкаламзорлаштирилганлиги, маиший хоналар тури, сони ва ҳолати, ошхона, тиббиёт пункти, поликлиника, боғчаларнинг мавжудлиги, йўлларнинг ҳолати, ишловчилар турар жой комплексларининг қулайлиги ва бошқалар кирди.

- **Руҳий-физиологик омиллар** – меҳнатнинг оғирлиги ва жадаллиги, монотонлиги, жамоадаги руҳий ҳолат, ишчиларнинг бир-бири ва иш берувчи билан билан ўзаро муносабатлари, ўз ишидан қониқиш ҳосил бўлмаслиги, ишда касбий ва мансаб томонидан ўсиш истиқболининг ўқлиги ва бошқалар киради.
- **Табиий-иқлимий омиллар** – корхона жойлашган ҳудуднинг географик ўрни ва метеорологик кўрсаткичлари (денгиз сатҳига нисбатан баландлиги, рельефи, ёғингарчиликнинг турлари ва жадаллиги, ҳаво ҳарорати ва намлиги, ҳавонинг ионланиши, атмосфера босими ва бошқалар).
- **Иқтисодий омиллар** – меҳнатга ҳақ тўлаш ва ишчи меҳнатини рағбатлантириш даражаси, меҳнат муҳофазасига ажратилган маблағнинг бошқа мақсадларга сарфланиши, меҳнат муҳофазасига доир чора-тадбирларга кам жой ва маблағ ажратилганлиги.

Хавфли ва зарарли ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг гуруҳланиши.

- ГОСТ 12.0.003-74 (1978) га асосан хавфли ва зарарли омиллар ўз таъсирига қараб қуйидагиларга бўлинади:
- физик,
- кимёвий,
- биологик,
- психофизиологик.

Меҳнат жараёни шароитини шакллантирувчи омиллар Кластерини тузинг

Назорат саволлари

- Меҳнат шароитларини шакллантирувчи ташкилий омиллар нималардан иборат?
- Техник омиллар нималардан иборат?
- Санитар – гигиеник омиллар нималардан иборат?
- Эргономик омиллар нималардан иборат?
- Ижтимоий – маиший омиллар нималардан иборат?
- Психофизиологик омиллар нималардан иборат?
- Табиий-иқлимий омиллар нималардан иборат?
- Иқтисодий омиллар нималардан иборат?
- Хавфли ва зарарли ишлаб чиқариш омиллари қанақа гуруҳланади.

Эътиборингиз учун раҳмат!

